

MİLLETLERARASI TAHKİM MÜESSESESİ VE YENİ MİLLETLERARASI TAHKİM KANUNU¹

Yrd. Doç. Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR*

Araş. Gör. Banu ŞİT**

Bu çalışmada, önce genel olarak tahkim türleri, sonra da Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK) ana hatları ile ele alınacaktır. Bu arada tespit edilen bazı meselelere de işaret edilecektir.

I. Yerli Tahkim - Milletlerarası Tahkim Ayırımı

Tahkimin milletlerarası nitelikli olup olmadığını tespit etmek için genel olarak, uyuşmazlığın taraflarının statüleri ve uyuşmazlık konusu kıstaslarına başvurulmaktadır². Genellikle alternatif şartlar olarak ifade edilen bu iki esastan ilki, uyuşmazlığın taraflarının tâbiyeti, ikametgâhı, işyerinin veya tüzel kişiler bakımından özellikle idare merkezinin farklı ülkelere işaret etmesi nedeniyle, tahkimin milletlerarası nitelik kazandığını ifade eder³. İkinci esas ise, dayanağını

* G.Ü. Hukuk Fakültesi Devletler Hususî Hukuku bilim dalı öğretim üyesi.

** G.Ü. Hukuk Fakültesi Devletler Hususî Hukuku bilim dalı araştırma görevlisi.

1 RG 5.7.2001-24453

2 TOOPE, *Mixed International Arbitration*, Cambridge 1990, 4, dn.8; REDFERN/HUNTER, *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, Londra 1999, 14; TWEEDDALE/TWEEDDALE, *Arbitration Law*, Hampshire 1999, 273-274.

3 REDFERN/HUNTER (dn.2), 15-16; TWEEDDALE/TWEEDDALE (dn.2), s.274.

Fransız hukukunda bulan ve bu hukuk sisteminin milletlerarası ticarî ilişkilere yaklaşımını etkileyen bir görüşün ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre, tahkimin milletlerarası niteliği, taraflara ilişkin irtibat noktalarına değil, uyuşmazlık konusunun milletlerarası ticaret hayatını ilgilendirmesine bağlıdır⁴. Uyuşmazlık konusunun milletlerarası ticaret hayatını ilgilendirip ilgilendirmediği ise, temel ilişkinin milletlerarası niteliğine bakılarak tespit edilir⁵. Tahkim konusu uyuşmazlığın kendisinden doğduğu hukukî ilişki, milletlerarası karakteri haiz ise, tahkimin milletlerarası nitelikli olduğu sonucuna varılmaktadır⁶.

Çeşitli hukuk sistemlerince⁷ ikisinden biri benimsenen bu esaslar, 21.6.1985 tarihli UNCITRAL Model Kanunu'nda birarada yer almıştır. Model Kanun'un 1/3 maddesinde formüle edilen her iki kriterden birinin gerçekleşmiş olması, tahkimin milletlerarası karakterli adedilmesi için yeterli sayılmıştır⁸.

İster taraflara ilişkin unsurlar, ister uyuşmazlık konusunun niteliği, ya da her ikisi birden belirleyici olsun, sonuç olarak, *milletlerarası tahkim*, birden fazla ülke ve hukuk sistemi ile irtibatlı olan, dolayısıyla uyuşmazlık konusunun ve usulî meselelerin hallinde en az bir yabancı hukuk sisteminin müdahil veya etkili olabileceği tahkim türü olarak tanımlanabilir⁹.

⁴ REDFERN/HUNTER (dn.2), 14-15; TWEEDDALE/TWEEDDALE (dn.2), 274; AKINCI, *Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları ve Tenfizi*, Ankara 1994, 24-26.

⁵ AKINCI (dn.4), 24-25. Temel ilişkinin, genellikle sözleşmenin, milletlerarası niteliğinin tesbitinde taraflara ilişkin ya da coğrafi unsurların birden çok devletle irtibatlı olması kriteri yerine, ekonomik karakteri itibariyle sözleşmenin milletlerarası nitelik taşıması esası öne çıkmıştır. Bkz. AKINCI (dn.4), 25; REDFERN/HUNTER (dn.2), 14-15.

⁶ AKINCI (dn.4), 25; REDFERN/HUNTER (dn.2), 14-15; TWEEDDALE/TWEEDDALE (dn.2), 274.

⁷ Örneğin, İsviçre MÖHK'nun milletlerarası tahkime ilişkin 12. Babında taraflara ilişkin irtibat noktaları hareket noktası olmuştur. Buna karşılık, Fransız Usul Kanunu, metinde belirtildiği üzere ikinci esası benimsemiştir..

⁸ *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* as adopted by the UN Commission on International Trade Law on 21.6.1985/ UN-document, A/40/17, Annex I; REDFERN/HUNTER (dn.2), 17.

⁹ HULEATT/GOULD, *International Commercial Arbitration, A Handbook*,

Milletlerarası tahkim kavramının karşısında yer alan *yerli tahkim* ise, gerek taraflar gerek uyuşmazlık konusu itibariyle, belli bir hukuk sisteminin sınırları içinde kalan, herhangi bir yabancı hukuk sistemi ile irtibatlı bulunmayan tahkimi ifade eder. Bu haliyle yerli tahkim, milletlerarası tahkime kıyasla, ilgili hukuk sistemi tarafından daha yakinen kontrol edilir ve daha ayrıntılı düzenlemelere konu olabilir¹⁰. Birden fazla ülke ve hukuk sistemi ile çeşitli yönleri itibariyle irtibatlı olan milletlerarası tahkimin, mahalli hukuk sistemleri içinde, yerli tahkimden farklı olarak daha esnek bir hukukî rejime tâbi tutulması ihtiyacı, bu alanda özellikle son yirmi yıl içinde gerçekleştirilen kanunlaştırma çalışmalarının temeli olmuştur¹¹. Milletlerarası düzeyde ise, milletlerarası tahkimin çeşitli yönlerini düzenleyen milletlerarası sözleşmelerin varlığından söz edilebilir¹².

Milletlerarası tahkimin, milletlerarası ticaret yaşamının gerekleri ve gelişim yönü doğrultusunda yerli tahkimden daha liberal düzenlemelere konu olması olgusu, Türk hukukunu da etkilemiş ve 2001 yılında Türk MTK'nun yürürlüğe girmesiyle yerli tahkim – milletlerarası tahkim ayırımı hukukî bir zemin kazanmıştır. Yerli tahkim, diğer pek çok hukuk sisteminde olduğu gibi, Türk hukukunda da, uzun yıllar önce hukukî düzenleme konusu olmuş ve HUMK'nda tahkim sürecinin başlangıcından kararın verilmesine kadar olan aşamalar ayrıntılı denebilecek bir tarzda hükme bağlanmıştır¹³. Benzer düzenlemeler, yerli tahkimle milletlerarası tahkimi birbirinden ayıran diğer hukuk

Londra 1996, 3-5; REDFERN/HUNTER (dn.2), 12; TWEEDDALE/TWEEDDALE (dn.2), 273.

10 HULEATT/GOULD (dn.9), 3; REDFERN/HUNTER (dn.2), 12-13.

11 1981'de Fransa'da çıkarılan kararname, 1987'de İsviçre'de MÖHK değişikliği, 1996'da İngiliz Tahkim Kanunu, 1998'de Alman Usul Kanunu değişikliği, 2001'de Türk MTK gibi.

12 Milletlerarası tahkimin usul ve işleyişini düzenleyen 21 Nisan 1961 tarihli Milletlerarası Ticarî Hakemliğe İlişkin Cenevre (Avrupa) Sözleşmesi (bkz.: RG. 23.9.1991-21000), Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi (bkz.: RG. 25.9.1991-210002), konuyu genel bir yaklaşımla düzenleyen sözleşmeler olarak anılabilir.

13 İç (yerli) tahkim hakkında bkz. KURU/ARSLAN/YILMAZ, *Medenî Usul Hukuku*, 14. B., Ankara 2002, 931 vd.; TAŞKIN, *Hakem Sözleşmesi*, Ankara 2000, 39 vd.

sistemlerinde de yer almıştır¹⁴. Örneğin, Fransız hukukunda, her iki tahkim türü için, Fransız Medenî Usul Kanununa eklenen iki ayrı kararname ile ayrı düzenlemeler yapılmıştır.

Türk hukukunda, yerli tahkim HUMK'nda (m. 516-536) düzenlenmiş olmasına karşın, milletlerarası tahkime ilişkin olarak, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin MÖHUK hükümleri (m. 43-45) ve 1991 yılında taraf olduğumuz New York Sözleşmesi ile Cenevre (Avrupa) Sözleşmesi dışında bir düzenleme getirme ihtiyacı uzun süre hissedilmemiştir. Bu nedenle 2001 yılında Türk MTK'nun yürürlüğe girmesine kadar, Türk hukukunun milletlerarası tahkim kavramının anlamına, milletlerarası tahkimin işleyiş usul ve esaslarına yaklaşımı konusunda kanunî dayanağı olan tespitler yapmak mümkün olmamıştır.

Aşağıda, Kanunun uygulama alanı ve “yabancılık unsuru” konuları incelenirken görüleceği üzere, Türk MTK, “Amaç ve kapsam” başlıklı 1. maddesinde, uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıması ifadesine yer vermekle, milletlerarası tahkim kavramının içeriğinin tespitinde kullanılan ikinci kriter (uyuşmazlık konusunu esas alan kriter)'in kabul edildiği izlenimini uyandırmakta ise de, “yabancılık unsuru” başlıklı 2. maddesinde uyuşmazlığın hangi hallerde yabancılık unsuru taşıdığı ve dolayısıyla tahkimin milletlerarası nitelik kazandığını belirlerken, ilk önce (1 ve 2. bentler) taraflara ilişkin irtibat noktalarını esas almış; son bentte ise, temel ilişkinin bir ülkeden diğerine sermaye veya mal naklini gerçekleştirilmesi hususundan, yani uyuşmazlık konusu kriterinden söz etmiştir. Bu nedenle, Kanunun, UNCITRAL Model Kanunu'na benzer bir tarzda her iki kriteri kullanarak milletlerarası tahkim kavramına Türk hukukunun yaklaşımını ortaya koymayı hedeflediği söylenebilir. Ancak, burada Kanunun, milletlerarası tahkim kavramını ve bu müesseseyi tanımladığı sonucuna varılmamalıdır. Günümüzde milletlerarası ticaret yaşamında tahkim yeri olarak tercih edilmeyi bekleyen pek çok ülkede yürürlükte olan milletlerarası tahkim düzenlemeleri gibi, Türk MTK da, kendi uygulama alanı bakımından tahkimin milletlerarası sayılmasının şartlarını belirlemiştir¹⁵. Söz konusu şartlar gözönüne alınarak yapılacak bir

¹⁴ Ancak İngiliz hukukunda ayırım yapılmaksızın, her iki tahkim türü aynı düzenlemeye tâbi tutulmuştur. Bkz. TWEEDDALE/TWEEDDALE (dn.2), 273; REDFERN/ HUNTER (dn.2), 13, dn. 62.

¹⁵ Bu yorum için bkz. KALPSÜZ, *İsviçre Hukukunda Milletlerarası Tahkim*,

değerlendirme, Türk hukukunun, milletlerarası tahkim müessesesine yaklaşımını, diğer hukuk sistemlerinin yaklaşımı ile karşılaştırmak bakımından önem taşır.

II. Milletlerarası Tahkim Sonunda Verilen Hakem Kararları ve Hakem Kararlarının İcrası Sorunu

A. Milletlerarası Tahkim Sonunda Verilen Hakem Kararları

Milletlerarası tahkim sonunda verilen hakem kararları ile ilgili olarak şu iki hususa değinmek yararlı olacaktır: Bunlardan ilki, tahkimin milletlerarası karakterli olması ile hakem kararlarının niteliği arasında mutlak bir bağlantının bulunmadığı hususu; ikincisi ise, milletlerarası hakem kararı teriminin anlamı ve bu konudaki terminoloji meselesidir.

1. Tahkimin Milletlerarası Karakterli Olması ile Hakem Kararlarının Niteliği Arasında Mutlak Bir Bağlantı Bulunmamaktadır

Milletlerarası tahkim kavramından hareketle, milletlerarası tahkim sonunda verilen hakem kararlarının “milletlerarası hakem kararı” olarak adlandırılması gerektiği, hakem kararlarına milliyet izafe edilmemesi eğiliminin bir sonucu olarak ileri sürülmüştür¹⁶. Ancak, hakem kararlarının “yerli - yabancı veya milletlerarası hakem kararı” olarak nitelendirilmesi ile tahkimin milletlerarası karakterli olup olmaması meselesi birbirinden farklı konulardır

Yukarıda ele alındığı üzere tahkimin milletlerarası karakterli olması, tahkimin taraflarına ve/veya uyuşmazlık konusuna ilişkin unsurların birden fazla ülke ile irtibatlı olmasına dayanmaktadır. Söz konusu unsurlara dayanılarak milletlerarası nitelikli addedilen tahkim sonunda verilen hakem kararlarının niteliğinin tespiti ise ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani; tahkimin yerli veya milletlerara-

Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Sempozyum, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 1997, 10; NOMER, *Devletler Hususî Hukuku*, 11.B, İstanbul 2002, 427.

¹⁶ Bkz. KORAL, *Hakem Kararlarının Milliyeti ve Milletlerarası Hakem Kararı Teriminin Yeni Anlamı*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Bildiriler-Tartışmalar, II Tahkim Haftası, Ankara 1983, 21 vd.

sı olması ile hakem kararlarının “yerli, yabancı veya milletlerarası” nitelik taşıması arasında zorunlu bir ilişki yoktur¹⁷. Zira, tahkimin milletlerarası karakterli olup olmadığının tespitinde, eğer yukarıda açıklanan iki kriter dışında kalan bir esasa başvurulmazsa, çeşitli hukuk sistemleri arasında az çok yeknesak ve objektif bir sonuca varılır. Nihai olarak, birden fazla ülke ve hukuk sistemi ile irtibatlı olan tahkim, milletlerarası karakterlidir.

Buna karşılık, hakem kararlarının nitelendirilmesinde, bu kararların verilmesinde tahkimin tâbi olduğu hukukî rejim etkili olur¹⁸. Buna göre, hakem kararları tâbi oldukları hukukî rejimden hareketle, tahkim usulüne hâkim olan hukukun, hâkimin hukuku dışında bir hukuk sistemi, hukuk kuralları ya da standartları olmasına göre, yerli olmayan hakem kararı olarak nitelendirilir¹⁹. Görüldüğü üzere, hakem kararları, milletlerarası tahkim kavramı gibi objektif ve soyut bir biçimde nitelendirilememektedir. Bu nedenle, hakem kararını inceleyen hâkim, bu kararın yerli olup olmadığını tespit etmek için, tahkimin milletlerarası nitelik taşıyıp taşımadığına değil, tahkime hâkim olan hukukî rejime bakmalıdır. Nitekim, taraflara ya da uyuşmazlık konusuna ilişkin unsurlar bakımından tahkimin milletlerarası karakterli olduğu bir durumda, hakem kararı, tahkim usulüne uygulanan hukuka göre, o devlet hukukuna göre yerli hakem kararı da sayılabilir. Dolayısıyla, tahkimin milletlerarası nitelikli olduğu her durumda hakem kararının yerli hakem kararı olmadığı sonucuna varılamaz. Bu sonuç, tahkimin milletlerarası karakterli olması ile hakem kararlarının niteliği arasında zorunlu bir ilişki bulunmadığını göstermektedir²⁰.

¹⁷ Bkz. KALPSÜZ (dn.15), Tartışmalar kısmı, 61.

¹⁸ Hakem kararlarının nitelendirilmesinde, iki esasa başvurulduğu görülmektedir. Bunlar, mekân (toprak) esas ve usule uygulanan (tahkimin otoritesine tâbi olduğu) hukuk esasıdır. Bkz. AKINCI (dn.4), 10-11; ŞANLI, *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakem Kararlarının Tahkim Yeri Hukukundan Ayrılması ve Bu Kararların 2675 sayılı Kanun Açısından Tenfizi Sorunu*, II. Tahkim Haftası, 174-177. Mekân esas da, tahkimin tahkim yeri hukuku ile irtibatlı olması gereğine işaret etmesi nedeniyle, netice olarak, tahkimin hukukî rejiminden hareketle hakem kararlarını nitelendirmektedir.

¹⁹ AKINCI (dn.4), 10-11; KALPSÜZ *Türk Hakem Kararı Kavramı*, II. Tahkim Haftası, 52-53.

²⁰ KALPSÜZ (dn.15), Tartışmalar kısmı, 61-62.

2. Milletlerarası Hakem Kararı Teriminin Anlamı

Burada ele alınması gereken diğer bir konu, milletlerarası hakem kararı teriminin anlamı ve bu çerçevede ortaya çıkan terminoloji meselesidir. Çalışmanın kapsamı gözönüne alınarak genel bir biçimde değinilecek olursa, hakem kararlarının yerli olup olmadığı ve yerli olmayan hakem kararlarının niteliğinin tespiti ile ilgili tartışmalar çerçevesinde hakem kararlarına milliyet izafe edilmesinin tahkimin akdi yapısı ile bağdaşmadığı ileri sürülmüş ve yerli olmayan hakem kararlarının “milletlerarası hakem kararı” olarak adlandırılması gerektiği savunulmuştur²¹. Yerli olmayan hakem kararlarını milletlerarası hakem kararı olarak nitelendiren görüş, yerli olmayan hakem kararlarının milletlerarası tahkim sonunda verilen kararlar olduğu açıklamasını yapmıştır²². Ancak, yukarıda ele alındığı üzere, tahkimin milletlerarası nitelikli olması ile hakem kararlarının niteliği meselesinin birbirinden farklı konular olması, yerli olmayan hakem kararlarının, doğrudan doğruya milletlerarası hakem kararı olarak nitelendirilmesine engeldir. Ayrıca, milletlerarası hakem kararı teriminin kullanımında son yıllarda göze çarpan eğilim, bu kavramın, herhangi bir hukuk sistemine izafe edilemeyen, yani hukukî rejimi itibariyle belli bir hukuk sistemine bağlanamayan kararları ifade ettiği yönündedir²³. Milletlerarası hakem kararı terimi, bu anlamı ile ele alındığı takdirde, yerli olmayan hakem kararlarının bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerli olmayan hakem kararları kendi içinde, tâbi olduğu hukukî rejime göre sınıflandırılacak

21 KORAL (dn.16), 24 vd.

22 KORAL (dn.16), 24 vd.

23 Bkz. RENSMANN, *Anational Arbitral Awards, Legal Phenomenon or Academic Phantom?*, *Journal of International Arbitration*, 1998, Vol. 15, No. 2, 38; ATTERBURY, *Enforcement of A-National Arbitral Awards Under the New York Convention of 1958*, *Virginia Journal of International Law*, 1992, Vol. 32, 473 vd.; AKINCI (dn.4), 57 vd.

24 AKINCI (dn.4), 37.

Hakem kararının türü		Hakem kararının etkisi - icra kabiliyetini kazanması
Yerli (milli / iç/ mahalli) hakem kararı	1. milli tahkim ve milli hakem kararı (HUMK) 2. milletlerarası tahkim ve milli hakem kararı (MTK)	Bu tür hakem kararları, mahkemenin "hakem kararının icra edilebilir" olduğuna karar vermesiyle icra kabiliyetini kazanır.
Yerli olmayan hakem kararı	1. yabancı hakem kararı 2. milletlerarası hakem kararı	Bu tür hakem kararları, hakem kararlarının tanınması ve tenfizi usulüyle başka bir devlette etkisini gösterir.(New York Söz. ve MÖHUK)

olursa, milletlerarası (ya da a-nasyonel) hakem kararları yanında, tahkim usulünün belli bir devletin usul hukukuna tâbi kılındığı halde de yabancı, yani belli bir hukuk sistemine izafe edilebilen hakem kararlarından söz edilmelidir²⁴.

B. Hakem Kararlarının İcrası Sorunu

Bir hakem kararı hakkında yerli-yerli olmayan karar şeklinde bir değerlendirme yapılamasına gerek görülebilmesi için, o hakem kararının, ilgili hukuk sisteminde tasdik, tanıma / tenfiz veya iptal vb. taleplerle hâkimin önüne getirilmiş olması şarttır. Hakem kararının, devlet mahkemesinde inceleme konusu olması halinde, hâkimin yapacağı ilk iş, talebe göre hakem kararının tâbi tutulacağı usul ve muameleyi belirleyebilmek için bu hakem kararının yerli hakem kararı olup olmadığını araştırmaktır²⁵.

Yerli olmayan hakem kararları, kendi içinde farklı nitelermelere konu olabilmektedir, ancak bu tür kararlar, belli bir devlet mahkemesine özellikle tanıma/tenfiz talebiyle getirildiği takdirde, aynı statüde bulunurlar; bu mahkeme bakımından bunlar yerli olmayan hakem kararlarının icrası usulüne göre, yani tanıma/tenfiz hükümlerine göre verilen kararlar üzerine icra edilir. Yerli olmayan hakem kararlarının tanıma/tenfiz usulüne tâbi tutulması konusunda herhangi bir tereddüt söz konusu değildir.

²⁵ KALPSÜZ, (dn.19), 40.

Yerli hakem kararlarının icrası ise, tanıma/tenfiz gibi bir usule tâbi olmayıp, Türk hukukunda tasdik üzerine icra usulüne tâbidir²⁶. Özellikle son yirmi yıl içinde çeşitli ülkelerde ve Türkiye’de yürürlüğe giren milletlerarası tahkim düzenlemeleri ile bu düzenlemeler kapsamına giren hakem kararlarının da, yerli hakem kararlarının icrası usulüne benzer bir usule tâbi olarak icra edilmesi kabul edilmiştir²⁷. Söz konusu milletlerarası tahkim düzenlemelerine göre cereyan eden bir tahkim sonunda verilen hakem kararı, bir başka devlet hukukuna göre yerli veya yabancı hakem kararı olarak nitelendirilebilir; ancak bu karar, düzenlemesine tâbi olduğu hukuk sistemi bakımından yerli hakem kararıdır. Örneğin, Türk Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümlerine göre verilen bir hakem kararını, bir başka devlet hâkimi, kendi hukukunda benimsenen kritere göre yerli hakem kararı olarak da kabul edebilir. Türk hâkiminin, bu kararı yerli hakem kararı olarak nitelendirmesi, bir başka devlet hâkimini bağlamaz²⁸.

III. Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Esaslar

MTK, esas itibariyle, milletlerarası tahkimin usul ve esaslarını düzenlemek üzere çıkarılmış olup(m. 1/I) yedi bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde Kanunun amacı ve kapsamı ile tahkimde görevli ve yetkili mahkemeler, ikinci bölümde tahkim anlaşması, üçüncü bölümde hakemler, dördüncü bölümde yargılama usulü, beşinci bölümde hakem kararlarına karşı kanun yolu ve kararların icrası, altıncı bölümde tahkim giderleri ve son bölümde de kanunun yürürlüğü ve bu kanunla yürürlükten kaldırılan hükümler düzenlenmiştir.

A. Kanunun Uygulanma Alanı²⁹

MTK’nun ilk maddesinin ikinci fıkrasına göre, bu Kanun “yabancılık

²⁶ Bkz. HUMK m.536; İİK m. 24 vd.

²⁷ Bkz. Türk MTK m. 15; İsviçre MÖHK m. 193; (1996) İngiliz Tahkim Kanunu m. 66.

²⁸ KALPSÜZ (dn.15), Tartışmalar kısmı, 62.

²⁹ MTK’nun 1. maddesinin üst başlığındaki “kapsam”ifadesinin eleştirisi için bkz. KALPSÜZ, *Yeni Milletlerarası Tahkim Kanununa Göre Tahkim*, 5 Kasım 2001, MTO-Sempozyum, 6.

unsuru taşıyan” ve “tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu kanun hükümlerinin taraflar veya hakem kurulunca seçildiği” uyuşmazlıklara uygulanacaktır. Anılan fıkranın *ifadesinden* MTK'nun uygulanabilmesi için şu şartların arandığı görülmektedir: 1.yabancılık unsuru, 2. alternatif şartlardan birinin mevcudiyeti, 3. Kanunun uygulanmasına engel hallerin bulunmaması.

1. “Yabancılık Unsuru” Taşıyan Uyuşmazlığın Bulunması

“Yabancılık unsuru” taşıyan uyuşmazlık için tahkime başvurulduğunda, tahkim *milletlerarası nitelik* kazanmaktadır. Hangi hallerde bir uyuşmazlığın “yabancılık unsuru” taşıdığı ise 2. maddede hükme bağlanmıştır.

İkinci maddenin ilk cümlesinin ifade tarzı dikkat çekicidir. Zira, ifadeye göre, yabancı unsurlu uyuşmazlığın mevcudiyeti, tek başına, tahkime milletlerarası niteliğini kazandırmaktadır. Bu durumda, 1 ve 2. maddelerin ifadeleri nedeniyle, kanunun uygulama alanı bakımından bir sorunla karşı karşıya kalınmaktadır: Acaba kanunun uygulama alanı için sadece yabancılık unsurlu uyuşmazlığın varlığı yeterli midir³⁰, yoksa bu şartla beraber ilk maddedeki alternatif şartlardan birinin varlığı da gerekir³¹ mi?

MTK'nun 2. maddesinde yabancı unsur, yukarıda da belirtildiği üzere, esasen, taraflara ilişkin irtibat noktaları (tarafların bulunduğu yere göre) ile uyuşmazlık konusuna göre belirlenmektedir.

a) Tarafların bulunduğu yere göre yabancılık unsurunun belirlenmesi

aa – Uyuşmazlığın tarafları farklı yerlerde bulunuyorsa, uyuşmazlık yabancılık unsuru taşır. MTK m. 2/I'e göre, “tahkim anlaşmasının taraflarının yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin ayrı devletlerde bulunması” gerekmektedir. Bu hal, daha ziyade gerçek durumun tesbitine ilişkindir. Uyuşmazlığın taraflarının gerçek yerleşim yeri/oturuma yeri/işyeri tespit edilmelidir. Eğer belirtilen yerler, farklı devletlerde ise, tahkim MTK'nun kapsamına girmektedir.

³⁰ Bu çözüm için bkz. KALPSÜZ (dn.29), 6.

³¹ Bu çözüm için bkz. NOMER (dn.15), 428.

bb – Uyuşmazlığın taraflarının buldukları yerlerin, tahkim yerinden veya asıl sözleşmenin ifa yeri veya en çok bağlantılı olduğu yerden başka bir devlette bulunması (m. 2/b.2). Bu halde, taraflar aynı devlette bulunmaktadır. Ancak burada tarafların buldukları yer ile tahkim yeri veya asıl sözleşmenin ifa yeri/ en çok bağlantılı olduğu yer farklıdır.

Kanunda tahkim yerinin nasıl belirleneceği de dokuzuncu maddede ayrıca düzenlenmiştir. Maddeye göre, tahkim yeri, tahkim anlaşmasında belirtilen yer olabileceği gibi, tahkim anlaşmasına dayanılarak hakem veya hakem karulunca da tespit edilebilir.

Ayrıca “asıl sözleşmeden doğan yükümlülüklerin önemli bir bölümünün ifa edileceği yer veya uyuşmazlık konusunun en çok bağlantılı olduğu yerden” söz edilmektedir. Kanunda geçen “asıl sözleşmeden doğan yükümlülüklerin önemli bir bölümünün ifa edileceği yer” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği çok açık değildir. Örneğin, bir satım sözleşmesinde satıcının malları iki ayrı yerde edecek olması halinde, miktar olarak en fazla teslimat yeri mi yoksa akdin karakteristik ediminin ifa yeri mi anlaşılmalıdır? Diğer yandan, yabancılık unsurunun bu şartlara göre yargılamanın başında tespitinin oldukça güç olduğu da belirtilmiştir³².

b) Yabancı Sermaye Getirilmiş Olması

MTK’nda milletlerarası tahkimi belirlemek üzere, yabancı sermaye getirilmiş olması kıstasına da yer verilmiştir³³. MTK’na göre, “tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmiş olması veya bu sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışından sermaye sağlaması amacıyla kredi ve/veya güvence sözleşmeleri”nin yapılması gereklidir (m.2/b.3). Görüldüğü üzere, hüküm iki ayrı ihtimali düzenlemektedir.

Birinci ihtimalde, asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından (en

³² Bkz. KALPSÜZ (dn.29), 7.

³³ Bu kıstas 4501 sayılı Kanun (RG 22.1.2000-23941) ile paralellik arz etmektedir. 4501 sayılı Kanun bakımından da yabancılık unsuru “yabancı sermaye getirilmesi” kıstasına göre belirlenmektedir (m.2/ c bendi).

az) birinin yabancı sermaye teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmesi gerekmektedir. Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu, nelerin sermaye olarak getirilebileceğini 2. maddesinde düzenlemiştir. Burada önemli olan, asıl sözleşmenin taraflarından birinin şirket olması ve bu şirketin ortaklarından en az birinin yabancı sermaye getiriyor olmasıdır.

Kanunun şirket ortağının veya ortaklarının bir özelliği nedeniyle uyumsuzluğu yabancı unsurlu sayması ilginçtir. yabancı sermaye teşvik mevzuatından yararlanılarak Türkiye'ye yabancı sermaye getirilmesinin bir yolu Türkiye'de kurulacak bir şirkete ortak olma veya kurulmuş bir şirkete ortak olarak katılmadır³⁴. Bu durumda yabancı sermaye getirmiş ortağa sahip bir şirketin taraf olduğu uyumsuzluk, yabancı unsurlu olmaktadır. Tahkime yabancı olan bir kıstasa dayanılması, ise haklı olarak eleştirilmiştir³⁵.

İkinci ihtimalde, asıl sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışından sermaye sağlanması amacıyla kredi ve/veya güvence sözleşmelerinin yapılması gerekmektedir.

c) Uyumsuzluk konusuna Göre Yabancılık Unsurunun Belirlenmesi

Asıl sözleşme veya bir hukukî ilişki ile bir ülkeden diğerine sermaye veya mal geçişi kararlaştırılmış olabilir. Böyle bir durum uyumsuzluk konusuna ilişkindir. MTK, tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşmenin veya hukukî ilişkinin sermaye/mal hareketine neden olmasını, yabancılık unsuru olarak düzenlemiştir (m.2/b.4).

2. Alternatif Şartlardan Birinin Bulunması

MTK'nun 1. maddesine göre, tahkim yerinin Türkiye olarak belirlenmesi veya bu Kanun hükümlerinin uygulanmasının kararlaştırılmış olması gerekmektedir.

³⁴ Yabancı sermayenin geliş yolları için bkz. ÇELİKEL/GELGEL, *Yabancılar Hukuku*, 9. B., İstanbul 2000, 129 vd.; ERTEN, *Yabancı Sermayeyi Teşvik Mevzuatının Türk Yabancılar Hukuku Sistemi İçindeki Yeri ve Rolü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1996, 105-122.

³⁵ KALPSÜZ (dn.29), 8.

a) Tahkim yerinin Türkiye olması

MTK'nda "tahkim yeri" ifadesi -m.1 dışında- 9 ve 14. maddelerde geçmektedir. Madde 9'a göre, tahkim yeri, taraflarca veya onların seçtiği bir tahkim kurumunca serbestçe kararlaştırılabilir. Eğer tahkim yeri konusunda bir anlaşma yoksa, bu husus, olayın özelliklerine göre hakem veya hakem kurulunca belirlenir. Madde 14 A/3'e göre ise, hakem kararında tahkim yeri de belirtilmelidir. Gerek birinci maddeden gerek dokuzuncu maddeden, bu kanunun uygulanabilmesi bakımından tahkim yerinin Türkiye'de bulunmasının şart olmadığı sonucuna varılmaktadır. Tahkim yerinin Türkiye dışında olması hali, Türkiye'de açılan davada tahkim itirazında bulunulmasına (m.5) ve Türk mahkemelerinden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istenilmesine(m.6) engel değildir (m.1/III).

Anılan hükümlerden tahkim yerinin ne anlama geldiğini tam anlamıyla tespit etmek mümkün değildir: tahkimle ilgili usulî işlemlerin yapıldığı yer mi, hakem kararının verildiği yer mi yoksa hakemlerin toplandığı yer mi anlaşılmalıdır? Burada tahkim yerinin ne anlama geldiğinden ziyade, bu hususun kanunun uygulanabilmesi için getirilmiş şekli bir kıstas olmasının önem taşıdığı belirtilmiştir³⁶.

b) Bu Kanun Hükümlerinin Uygulanmasının Kararlaştırılmış Olması

MTK'nun uygulanması gereği taraflar veya hakem/hakem kurulunca belirlenebilir (m.1/II).

3. Olumsuz Şartlar

MTK'nun birinci maddesinde belirtilen hallerden birinin bulunması, anılan kanunun uygulanmasına engel olmaktadır:

- a) Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar (m. 1/IV).
- b) Tarafların iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklar (m. 1/IV).
- c) Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların mevcudiyeti (m. 1/VI).

³⁶ KALPSÜZ (dn.29), 6; NOMER (dn.19), 429.

Görüldüğü üzere, yukarıda sayılan son hal, MÖHUK (m.1)'da olduğu gibi, Anayasa (m.90) hükmünün tekrarından ibarettir.

B. Tahkim Anlaşması³⁷ (m.4 - 6)

1. Bu kanun bakımından tahkim anlaşmasının *tanımı*, dördüncü maddenin ilk cümlesinde verilmiştir: "Tahkim anlaşması, tarafların sözleşmeden kaynaklansın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır."

2. Tahkim anlaşmasının mutlaka yazılı *şekilde* yapılması gerekir. Tahkim anlaşması, asıl sözleşmeye konan tahkim şartıyla veya ayrı bir sözleşme ile yahut asıl sözleşmenin bir parçası haline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması ile gerçekleşir (m. 4/I ve II/son cümle).

3. *Tahkim anlaşmasının tâbi olduğu hukuk* da, kanunda ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre, tahkim anlaşması, öncelikle tarafların seçtiği hukuka tâbidir. Ancak taraflar hukuk seçimi yapmamışlarsa Türk hukuku uygulanacaktır (m. 4/III).

4. Kanunda, tahkim anlaşmasının yapılma *zamanına* ilişkin herhangi bir sınırlama mevcut değildir. Taraflar tahkim anlaşmasını, uyuşmazlık çıkmadan önce, uyuşmazlık çıktıktan sonra ve hatta uyuşmazlık mahkemede görülürken bile yapabilirler. Son halde yani, yargılama sırasında tarafların tahkim yoluna başvurma konusunda anlaşmaları halinde, dava dosyası mahkemece ilgili hakeme/hakem kuruluna gönderilir (m. 5/son).

5. Kanunda tahkim anlaşması ile ilgili *itirazlar* ise ayrıca düzenlenmiştir. Bir kere, tahkim anlaşmasına karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim anlaşmasının henüz doğmamış bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazı ileri sürülemez (m. 4/son fık.). Öte yandan, tahkim şartı veya anlaşmasına rağmen uyuşmazlık hakkında mahkemede dava açılırsa, karşı taraf bu durumu itiraz olarak ileri sürebilir.

³⁷ Tahkim anlaşması ve usulü hk. bkz. SANLI, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 2. B., İstanbul 2002, 229 vd.

Tahkim şartı veya anlaşmasının bulunduğu itirazı, ilk itirazdır (m. 4/I) ve itirazın kabulü halinde mahkeme davayı reddeder.

6. Buna karşılık, taraflardan birinin tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında mahkemeden *ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istemesi*, tahkim anlaşmasına aykırılık teşkil etmez (m. 5/I). Ancak bu surette, mahkemelerce verilen kararlar, hakem/hakem kurulu kararının icra edilebilir hale gelmesiyle ya da davanın hakem/hakem kurulunca reddedilmesiyle kendiliğinden ortadan kalkar (m. 5/V).

7. Bunun yanı sıra, hakem/hakem kurulu da tahkim yargılaması sırasında, aksi kararlaştırılmadıkça *ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı verebilir*. Ancak hakem/hakem kurulu tarafından verilen ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararlarının resmi makamları ve üçüncü kişileri bağlayıcı etkisi bulunmamaktadır. Hatta taraflardan biri bu tür karara uymazsa, karşı taraf mahkemeden ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı verilmesini isteyebilir (m. 6/II).

Bütün bunlar, tarafların HUMK ve İİK'na göre talepde bulunma haklarını ortadan kaldırmaz. Tahkim yargılaması öncesi veya yargılama sırasında mahkemece verilen ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı³⁸, hakem/hakem kurulu kararının icra edilebilir hale gelmesiyle veya davanın reddi halinde kendiliğinden ortadan kalkar (m. 6/son fık).

C. Hakem Veya Hakem Kurulu (m. 7)

MTK'nun yedinci maddesi hakem/hakem kurulunun seçimini, reddini, sorumluluğunu, görevin sona ermesini ve yetkilerini çok ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Hakemlerin seçiminde bazı ilkeler gözönüne bulundurulmalıdır:

- Tarafların anlaşması ilkesi.
- Hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması³⁹ ilkesi.

³⁸ Taraflardan biri, mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı almışsa otuz gün içinde tahkim davasını açmak zorundadır. Aksi halde bu kararlar kendiliğinden ortadan kalkar (m. 10.A/II).

³⁹ Hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ile ilgili şüpheler varsa hakem red-

- Hakemin tâbiyetinin farklı olması ilkesi. Tarafların farklı tâbiyette olmaları halinde, tek hakem seçilecekse bu hakemin, üçüncü bir devlet tâbiyetinde olması gerekir. Eğer üç hakem seçilecekse bunlardan ikisi, bir tarafın tâbiyetinde olmamalıdır (m. 7.B/son fık.)

D. MTK'na Göre Tahkim Yargılama Usulü (m. 8-14)

1. MTK'na tâbi tahkimde, hakemlerin takip edecekleri *yargılama kuralları* ayrıntılı olarak kanunda düzenlenmiştir. Bununla beraber, taraflara hakemin/hakem kurulunun uygulayacağı yargılama kurallarını belirleme yetkisi tanınmıştır. Taraflar usulü, ya serbestçe kendileri kararlaştırabilirler veya bu kanuna yahut milletlerarası veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Anılan yetki, MTK'nun emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla kullanılabilir. Eğer taraflar, kendilerine tanınan bu yetkiyi kullanmazlar, usulü belirlemezlerse, artık tahkim yargılama usulü hakkında bu kanun hükümleri uygulanacaktır (.m. 8.A).

2. Hakem/hakem kurulunun *uyuşmazlığı hangi hukuka* göre halledeceği de onikinci maddede düzenlenmiştir.

a) Taraflar aralarındaki ilişkiye uygulanacak hukuku belirlemiş olabilirler (hukuk seçimi). Hakem/hakem kurulu da bu hukuka göre önündeki uyuşmazlığı çözümlemelidir. MTK'nda "atıf" (MÖHUK m.2/III) meselesinin çıkmasına engel olmak üzere, seçilen hukukun, kanunlar ihtilafı hukuku veya usul kurallarının değil de, maddî hukukunun uygulanacağı hükme bağlanmıştır (m. 12.C/I)⁴⁰. Sözleşme hükümlerinin yorumlanmasında ve tamamlanmasında anılan hukukun ticarî örf ve âdetleri ile ticarî teamülleri de dikkate alınır.

b) Tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak olan hukuku kararlaştırmamış olmaları halinde, hakem/hakem kurulu, uyuşmazlık ile en yakın bağlantılı bulunan devlet hukukuna (maddî hukuk kurallarına) göre karar verir (m. 12.C/II).

---

dedilebilir (m. 7.D). Hakemler de kendileriyle ilgili tarafsızlığından ve bağımsızlığından şüphe edilebilecek hallerin varlığını açıklamak zorundadırlar (m. 7.C).

⁴⁰ MÖHUK m. 24'de sözleşmeden doğan borçlarla ilgili olarak taraflara hukuk seçimi imkânı vermektedir. Bu hükmün de, mahiyeti icabı atfa yol açmıyacağı kabul edilmektedir. Bkz. TEKINALP, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 7.B, İstanbul 2002, 283.

c) Tarafların açıkça belirtmeleri halinde, hakem/hakem kurulu "hakkaniyet ve nesafet kurallarına" göre veya "dostane aracı" olarak karar verebilir (m. 12.C/III).

E. Hakem Kararlarının İcra Edilebilir Hale Gelmesi (m.15)

1. MTK'nun dördüncü bölümünde hükme bağlanan usul uyarınca kararı veren hakem/hakem kurulu, kararı taraflara tebliğ eder(m.14). Taraflar (1) hakem kararındaki maddî hataların düzeltilmesini, (2) kararın bütününe veya bir kısmının yorumlanmasını, (3) karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini veya (4) hakem kararının iptalini(m.15) talep edebilirler⁴¹. İlk üç talep hakeme/hakem kuruluna yönelik iken iptal davası yetkili mahkemeden istenir.

2. Yetkili ve görevli mahkeme⁴², 15. maddede sebeplerden birinin varlığını tespit ederse, hakem kararını iptal edebilir⁴³ veya bu sebeplerin bulunmadığını belirtip talebi reddedebilir. Herhâükarda iptal davası hakkında verilen karara karşı HUMK'na göre temyiz yolu açıktır. Ancak karar düzeltme yoluna gidilemez. (m. 15.A/VII).

3. MTK'na göre hakem kararının *icra edilebilir* hale gelmesi için iki şartın yerine getirilmesi gerekmektedir:

a) Hakem kararının kesinleşmesi. Hakem kararı, karara karşı iptal yoluna başvurulacak veya başvurulmadan kesinleşebilir: (1) Karar için iptal davası açılmamış olabilir, (2) hakem kararının iptali için dava açılmakla beraber talep reddedilmiş ve red kararı temyiz edilerek veya edilmeyerek kesinleşmiş olabilir, (3) iptal davası sonunda, ha-

⁴¹ Hakem kararına karşı başvurulacak yollar veya talepler, yazılı bildirimden itibaren 30 gün içinde kullanılmalıdır (m. 14,15).

⁴² MTK bakımından tahkimde görevli ve yetkili mahkeme üçüncü maddede düzenlenmiştir. Buna göre davalının yerleşim yeri veya olağan oturma yeri ya da işyerinin bulunduğu yer, bu yerler Türkiye'de değilse, İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi görevli ve yetkilidir.

⁴³ İptal kararı üzerine, karar temyiz edilmezse veya kanunda sayılan sebeplerden birisi dolayısıyla iptal kararı verilmişse, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa, hakemleri ve tahkim süresini yeniden belirleyebilirler (m.15.A/son fık).

kem kararının iptaline karar verilmiş olabilir ve iptal kararı, temyiz edilerek veya edilmeyerek kesinleşme gerçekleşebilir.

b) Yetkili mahkemenin, kararın icra edilebilir olduğuna dair belge vermesi. MTK'nun 15.B maddesinde yetkili asliye hukuk mahkemesinin hakem kararının icra edilebilir olduğunu dair belge vermesi şartı hükme bağlanmıştır. HUMK'nun 536. maddesinde de millî hakem kararlarının mahkeme şerhi ile icra kabiliyeti kazanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Milletlerarası hakem kararları da millî hakem kararıyla benzer usul çerçevesinde icra kabiliyeti kazanmaktadır.

İptal davası için öngörülen sürenin geçtiği veya tarafların iptal davası açmaktan feragat ettiği hallerde yetkili ve görevli mahkeme, hakem kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olup olmadığını ve kararın kamu düzenine aykırı olup olmadığını re'sen dikkate almak zorundadır (m. 15.B/II).

F. MTK'nun Diğer Kanunlarla İlişkisi ve Mahkemelerin Yetkisi

1. MTK'nun ilk maddesinin V. fıkrasına göre, 21.1.2000 tarihli ve 4501 sayılı Kamu Hizmetleri ile ilgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Hâlinde Uygulanması Gereken İlkelere Dair Kanun uyarınca, yabancılık unsurunun bulunduğu kamu hizmeti ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi de bu kanuna tâbidir. 4501 sayılı Kanunun 6. maddesinde ise, bu kanunda ve uluslararası anlaşmalarda hüküm bulunmayan hallerde HUMK ve MÖHUK'un tahkimle ilgili hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Öte yandan, MTK, 4501 sayılı Kanunun hakem kararlarının tanınması, tenfizi ve temyizini düzenleyen 5. maddesini yürürlükten kaldırmıştır (m.17/II). 4501 sayılı Kanunun 5. maddesinde hakem kararlarının tanınması ve tenfizinin asliye hukuk mahkemesinde, temyizinin de Yargıtay'da görüleceği hükme bağlanmıştır. 4501 sayılı Kanunda düzenlenen tahkimin, MTK'na tâbi tutulması karşısında, kamu hizmeti imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkları halleden hakem kararlarının tanınması ve tenfizine zaten ihtiyaç bulunmamaktadır. Zira, daha önce de belirtildiği üzere, adı "milletlerarası" olmakla beraber, MTK'na tâbi hakem kararları "yerli" hakem

kararlarıdır. Hâl böyle olunca, 4501 sayılı Kanun kapsamında olan hakem kararları bakımından, tanıma ve tenfizi düzenleyen (milletlerarası sözleşme ve) MÖHUK'un uygulanma kabiliyeti ortadan kalkmaktadır.

Diğer yandan, yürürlükten kaldırma, "temyiz"i de kapsamakta idi. 4501 sayılı Kanun için MTK'nun uygulanıyor olması neticesinde, hakem kararlarının temyizine gerek kalmamıştır. Milletlerarası hakem kararlarına karşı başvurulabilecek denetim yolu, 15. maddede "iptal" yolu olarak düzenlenmiştir. HUMK'nda (m.533) düzenlenen temyiz sebepleri, MTK'nda hakem kararlarının iptali sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. MTK'yla düzenlenen konularda, açıkça belirtilen hallerde HUMK hükümleri uygulanacaktır (m.17/I). MTK'nda, HUMK'nun uygulanmasına dair hükümler 5, 6, 12 ve 15. maddelerde yer almaktadır. Yapılan atıflar, HUMK'nun ilk itirazlar, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî hacze (İİK), delillerin toplanması ve temyize ilişkin hükümlerinedir.

3. Milletlerarası tahkimden kaynaklanan sorunlar için, mahkemeler, ancak MTK'nda açıkça belirtilen hallerde müdahalede bulunabilirler⁴⁴ (m.3)⁴⁵.

---

44 Hakem kararlarına mahkemelerin müdahalesinin asgarîye indirilmesi hakkında bkz. NOMER/EKŞI/GELGEL, *Milletlerarası Tahkim*, İstanbul 2000, 15 vd.

45 MTK'nun 5, 6, 7, 10, 12, 14 ve 15. maddelerinde mahkemelerin karara bağlayacağı hususlar düzenlenmiştir.